

Beszámolók, szemlék, közlemények

KÖNYVISMERTETÉSEK

Gyorsolvasás

/DEZSŐ Zsigmondné: A gyorsolvasás programozott tankönyve.
Bp. Közgazd. és Jogi K. 1974. 346 p. 42 b./

A gyorsolvasás elsajátítása nemcsak divatos téma, hanem a kutatás, termelés szakembere számára elengedhetetlen követelmény, hiszen a szakirodalmi áradatban való gyors tájékozódás képessége nélkül ma már igen nehéz, szinte lehetetlen lépést tartani a fejlődéssel. A tájékozódást viszont több tényező gátolja:

az információk tulszaporodása, a kiadványok számának rohamos növekedése;

az azonos információt többszörösen közlő papirtömeg;

az egyes publikációkban lévő felesleges szóáradat;

a terminológiai problémák következtében fennálló megértési nehézségek;

és végül az időhiány.

E problémák intézményes megoldására több kísérlet történt. Amerikában és Angliában például javaslat született, hogy az írók távirati rövidséggel, pusztán a legszükségesebb információk közlésével fejezzék ki gondolataikat. A stilisztika és az udvariasság elemi szabályai azonban ezt nem teszik lehetővé.

A tájékoztatás és dokumentáció különféle szolgáltatásokkal igyekszik segítséget nyújtani a szakirodalom gyorsabb áttekintéséhez. Bármilyen hasznos is ez a tevékenység, mégis újabb nagy mennyiségű, un.

másodlagos információhalmazt eredményez, amelynek átnézését, a lényeges információk kiválasztását és végül az eredeti publikáció elolvasását a szakember mégis csak maga végezheti el.

Ilyen formán az intézményes megoldások mellett szükség van az egyéni befogadóképesség és az olvasási készség fejlesztésére is, ami nem csupán az olvasás sebességének növelésére irányul, hanem a lényeg gyors kiemelését, a szelektáló, célratörő olvasás elsajátítását is jelenti.

Az elolvasandó szakirodalom értéke nem mindig egyforma, és aki gyorsabban képes az értékes olvasmányt megkülönböztetni az értéktelentől, annak több energiája marad a valóban hasznos információk tanulmányozására.

Az olvasás sebessége, hatékonysága egyénenként változik, s azt az olvasó intelligenciája, felfogóképessége és egyéb személyes adottságai /koncentráció képesség, szókincs, gyors szemmozgás stb./, valamint a környezet is befolyásolja.

Olvasási készségét azonban gyakorlással, erős akarattal, a meglévő hibák tudatos leküzdésével mindenki fejlesztheti. A külföldi gyorsolvasó tanfolyamok tapasztalatai szerint a résztvevők 90-95%-a komoly eredményt ért el. Sokan megkétszereztek, megháromszorozták olvasási sebességüket, ezzel egyidejűleg a megértés aránya is növekedett. A tanfolyamoknál azonban sokszor hatékonyabb lehet az egyéni tanulási módszer, amely kiküszöböli a tanfolyamok látogatásával járó összes nehézségeket, mivel nincs helyhez, időhöz, tanárhoz kötve.

A most megjelent tankönyv lehetővé teszi az egyéni tanulást, önmagában teljesen önálló mű, minden különösebb előképzettség nélkül használható. A könyv a legjobb külföldi gyorsolvasó tanfolyamok tapasztalatainak felhasználásával, a magyar nyelv sajátosságainak figyelembevételével készült. A tananyag 28 napra elosztva tartalmazza az olvasási készség fokozását szolgáló különböző gyakorlatokat. Ezek egy része a rossz olvasási beidegződésekről szoktatja le a tanulókat.

Jellemző és gyakori olvasási hiba például az, hogy szavakat és nem gondolatokat olvasunk. Olvasás közben ugyanis a szem nem folyamatosan sikklik végig a sorokon, hanem mozgása megállások és ugrások váltakozásából áll. Ha a megállások, az ún. fixációk túl gyakoriak, nemcsak a szem izmai fáradnak el hamarabb, hanem ez fokozottabb munkát ró az agyra is. Ha tehát kevesebb fixációval olvasunk, az olvasási sebesség felgyorsul és ez kevesebb erőfeszítés mellett a szöveg jobb megértését is biztosítja. A fixációk számának csökkentésére három gyakorlattípus áll rendelkezésre:

a ritmikus szemmozgás begyakorlására;

a látószög növelésére;

és az értelmes szócsoportok egyetlen fixációval történő felismerésére irányuló gyakorlatok.

A gyorsolvasás másik sarkalatos kérdése a figyelem megfelelő koncentrálása. A dekoncentrálttság részben külső tényezőktől függ /rossz világítás, zaj, figyelem megosztás stb./, részben belső okokra vezethető vissza /érdektelenség az olvasmány iránt stb./. A koncentrációs gyakorlatok főként a vizuális megfigyelőképesség fejlesztésén alapulnak, van azonban egy másik feladatuk is: az olvasmány tárgyától való elkalandozásról szoktatják le az olvasót. Figyelmetlen olvasás esetén ugyanis gyakran vissza kell térni a már elolvasott szakaszra, mert fogalmunk sincs, mit olvastunk. Ez a hiba a regresszió,

A regresszió a gyorsolvasás egyik leggyakoribb akadályja. Lassítja az olvasást, zavarossá, kuszává teheti az egész gondolatmenetet, ezáltal pedig a szöveg megértését. A regresszió lehet függőleges - amikor sorokra, bekezdésekre ugrunk vissza, és vízszintes - amikor csak egy-két szót kell újra elolvasni. A folyamatos, ritmikus olvasás begyakorlását ezért kétféle - függőleges vagy vízszintes regresszióról leszoktató gyakorlattípus szolgálja.

A helyes olvasási technika kialakítása mellett a hatékony olvasásnak egyéb feltételei is vannak, mindenekelőtt a gazdag szókincs.

Az olvasás közben felbukkanó ismeretlen szavak ugyanis gyakran gátló tényezőkké válnak, mivel minduntalan vissza kell térni rájuk. Ez korlátozza az olvasás sebességét és sokszor a megértést is lehetlenné teszi. A szókincs számtalan tényezőtől függ /környezet, képzettség, kor, érdeklődési terület stb./, így fejlesztése egyéni feladat, és túlnő a könyv keretein. A szókincstesztetek elsősorban azt a célt szolgálják, hogy az olvasó megállapíthassa szókincsének fejlesztési irányát. A szövegben előforduló ismeretlen szavak esetében nem kell azonnal szótárhoz, lexikonhoz folyamodni, előbb a szöveggörnyezetből vagy különösen idegen szavaknál a ragok, képzők, szóösszetételek alapján kell megkísérelni a szó megértését. Az így felismert új szavakat, fogalmakat célszerű felírni és aktívan használni a mindennapi életben. Ezáltal érvényesülhet a gyorsolvasás kedvező mellékhatása: a szókincs bővülése. A gazdag szókincs egyébként a szépirodalom olvasásánál is előnyt jelent, hiszen idegen szavak, különleges kifejezések leggyakrabban ott fordulnak elő.

A gyorsolvasás fontos követelménye a célnak megfelelő olvasási mód elsajátítása. Az olvasási célok két nagy csoportra oszthatók:

tájékozódás, válogatás, ismerkedés;

az olvasott ismeretek megjegyzése.

Az első esetben a cél a böngészés, az elolvasandó dokumentumok kiválasztása és ismerkedés az olvasmánnyal. Módszere: a skimming. A skimming tulajdonképpen nem olvasás, hanem a dokumentum általános mondanivalójának, szerkezetének, felépítésének gyors áttekintése azért, hogy eldönthessük, érdemes-e elolvasni az egész művet, vagy esetleg csak számunkra érdektelen információkat tartalmaz. A skimming mindig a cím figyelmes elolvasásával kezdődik, de a többi bibliográfiai adat /kiadó, kiadás helye, éve stb./ is értékes információkat tartalmazhat a műre vonatkozóan. A könyvvel való ismerkedés legfonto-

sabb mozzanata a tartalomjegyzék átfutása, amelyből a mű szerkezete, gondolatmenete bontakozik ki. Sokat jelenthet a mű célját ismertető előszó átnézése, az irodalomjegyzékek pedig tájékoztatást adhatnak a témakörben megjelent egyéb művekről, más szerzőkről, a könyv alaposágáról stb.

A tájékozódás másik formája a skipping sem tekinthető olvasásnak. A skipping célja általában válaszkeresés egy adott kérdésre, egy meghatározott adat, információ kikeresése a dokumentumból. A skipping egyszerűbb, ha ismerjük a kikeresendő fogalom szóképét /pl. telefonkönyvben KOVÁCS János/. Nehezebb a feladat, ha nem tudjuk, az olvasmány melyik részén, milyen formában kaphatunk választ egy bizonyos kérdésre. A skippingnek nincsenek pontosba foglalható szabályai, az adatok gyors kikeresését azonban elősegítheti a cél pontos meghatározása, a nagyfokú koncentráció képesség és az olvasmány szerkezetének ismerete.

Az olvasás végső célja és értelme maga az ismeretszerzés, tehát az olvasottak rögzítése, megjegyzése. Az emlékezés képesség, tehát gyakorlással és néhány szabály betartásával szintén fejleszthető.

Igen fontos például a megfelelő lélektani hozzáállás; az ismeretszerzés szándéka, erős akarat, az aktivitás és a téma iránti érdeklődés. A szöveg-összefüggések gyors felismerése, a lényeglátás szintén segít az ismeretek rögzítésében. Az alapgondolat felidézése ugyanis asszociációk révén szinte automatikusan feleleveníti az ezzel összefüggő egyéb részleteket is. Hasznos az olvasmány szerkezetének ismerete is, de a legfontosabb tényező az ismétlés. Ezekből következik a gyorsolvasás három fontos módszere:

1. Háromszori elolvasás: az első olvasás lényegében azonos a skimminggel. Ezután következik a teljes figyelemmel, aktív érdeklődéssel, a lényegre összpontosított, gondolatokat követő olvasás. A harmadik olvasás ismét átfutás, azonban itt is teljes aktivitással kell dolgozni és a szerző szavaitól, kifejezéseitől elszakadva, önállóan kell a lényeget összefoglalni.

2. Kritikus olvasás: azaz a szerző gondolatainak mérlegelése, itéletalkotással egybekötött olvasás. Gyakorlásának egyik legjobb módja a filmek, könyvek, szindarabok kritikáinak elolvasása, elemzése és saját véleményünkkel való összevetése. Nehezebb, de még célravezetőbb módszer, ha két különböző nézőpontú szerző műveit hasonlítjuk össze. A kritikus olvasás nagy figyelmet és érzelmi stabilitást követel meg, igen nehéz olvasási mód.

3. A gondolatok követése: hihetetlennek tűnik, de egy mű mondanivalójának lényege akkor is érthető marad, ha a szavaknak az 50%-át kihuzzuk. Egy távirat szövege például ugyanannyi információt tartalmazhat, mint egy levél. Mivel a szerzők nem írhatnak távirati stílusban, az olvasónak kell kialakítania azt a képességet, hogy csak a lényeget hordozó kulcsszavakat és a gondolatok áramlását jelző kötőszavakat olvassa el.

A könyv tartalmazza a gyakorlatok elvégzéséhez szükséges valamennyi utasítást. A gyakorlatok elsajátítási fokának felülbírálása

Önellenzéssel történik a könyv végén található "feloldás" segítségével, az olvasási sebesség növekedésének ellenzészét pedig táblázat könnyíti meg. A naponta elvégzendő feladatok, gyakorlatok célja a mellettük feltüntetett, KRESZ jelzésekhez hasonló kis színes rajzok alapján azonnal világossá válik. Az egyéb tipográfiai eszközök /különbözö betütípusok, színes szedés stb./ szintén a könnyebb eligazodást biztosítják.

A jó tankönyveket általában az egyszerűség, a mindenki számára érthető közlési mód jellemzi. Ezt az elvet követi a gyorsolvasás programozott tankönyve is. Az egyszerű, de szellemes és fordulatos megfogalmazás, a sikerek vagy sikertelenségek "emberi nyelven" való értékelése lélektani támogatást nyújtanak a tanulóknak, s ezzel hozzásegítik a gyakran fellépő ellenzészés csökkentéséhez, a pozitív hozzáállás kialakításához, amelyek nélkül nincs eredményes tanulás. Ehhez járulnak hozzá SAJDIK Ferenc kitünö és jellegzetes karikatúrái is.

A szerzö már elözöleg megjelent Gyorsolvasás c. módszertani utmutatója és a hazánkban eddig megrendezésre került gyorsolvasási tanfolyamok iránt a szakemberek részéről megnyilvánuló nagy érdeklödés alapján bizonyos, hogy a mü hiányt pótol és a gyorsolvasás elsajátításának szükségességét maguk a szakemberek is felismerték. Ezt az igényt hivatott kielégíteni a most megjelent tankönyv, amely a szellemi munka egyik alapvetö problémájához, az olvasási készség fejlesztéséhez kíván segítséget nyújtani hazánkban elöször.

Ferenczy Tamásné

